

การจัดการกับภาวะวิกฤตโควิด-19: กรณีศึกษาประเทศไทยและต่างประเทศ

COVID-19 Crisis Management: The Case Studies of Thailand and Foreign Countries

พรพจน์ ศรีตัน* พิชญา สุรพลชัย พิชญา วิฑูรกิจจา
Pornpod Sridan*, Pichaya Surapolchai, Pichaya Witoonkitja
นักวิจัย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย²
Social Research Institute Chulalongkorn University
นักศึกษาปริญญาเอก คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์³
Ph.D. student, Faculty of Political Science, Thammasat University
pchya.w@gmail.com

Received: November 7, 2021

Revised: March 2, 2022

Accepted: March 14, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอผลการศึกษาศานการณ และมาตรการของประเทศไทยและต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐฯ สหราชอาณาจักร จีน ญี่ปุ่น และสิงคโปร์ ในการจัดการกับภาวะวิกฤตในเชิงเศรษฐกิจ และสังคมอันเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ระหว่างเดือน ม.ค. 2563-มี.ค. 2564 โดยใช้กรอบการวิเคราะห์การบริหารจัดการภาวะวิกฤต ในสองระยะคือ ระยะการตอบสนอง (Respond) และระยะการฟื้นตัว (Recover) พบว่า รัฐบาลส่วนใหญ่ต้องดำเนินการทั้งมาตรการทางสังคมที่เน้นด้านสาธารณสุข และมาตรการทางเศรษฐกิจที่เน้นการช่วยเหลือเยียวยาประชาชนไปพร้อมกัน ไม่สามารถเลือกทำเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง โดยในระยะตอบสนอง ประเทศส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงระหว่างเดือน ม.ค.-มี.ค. 2563 ซึ่งยังคงเผชิญกับการแพร่ระบาดที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยรัฐบาลจะออกมาตรการคุมเข้มและมีผลบังคับใช้ทันที เช่น คำสั่งให้หยุดกิจการ จำกัดการเดินทาง และการช่วยเหลือทางการเงินแก่ประชาชนอย่างทันทีทันใด ส่วนในระยะฟื้นตัว เมื่อสถานการณ์คลี่คลายลง รัฐบาลประเทศต่าง ๆ จะเข้าสู่ขั้นตอนนี้ โดยในขณะนี้บางประเทศ อาทิ สหรัฐฯ จีน และสิงคโปร์ เริ่มจัดการกับภาวะวิกฤตในระยะตอบสนองได้ค่อนข้างดี โดยเปลี่ยนจุดเน้นจากการรับมือด้านสาธารณสุขไปที่การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น และเริ่มผ่อนปรนมาตรการบางส่วน จากผลการศึกษาการณ และมาตรการของทั้ง 6 ประเทศ ในการจัดการกับภาวะวิกฤตโควิด-19 จะเป็นบทเรียนสำคัญให้ประเทศไทยวางแผนรับมือกับภาวะวิกฤตที่รอบด้านและมองไปข้างหน้า ที่สำคัญคือมองเห็นผลประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้ง โดยผู้กำหนดนโยบายต้องศึกษาเรียนรู้เมื่อต้องเผชิญกับภาวะวิกฤตที่อาจเกิดขึ้นอีกครั้งในอนาคต

คำสำคัญ: การจัดการภาวะวิกฤต โควิด-19 การตอบสนองต่อภาวะวิกฤต นโยบายสาธารณะ

Abstract

This article explored and compared study results involving socioeconomic crisis management situation and measures due to the impact of the Novel Coronavirus 2019 (COVID-19) pandemic from January 2020 to March 2021. Impacts were examined in Thailand, the United States of America (USA), the United Kingdom (UK), China, Japan, and Singapore. Crisis management analysis framework focused on two main phases: crisis response and crisis recovery. Results were that the government mandated progress in social measures, especially in terms of public health, and economic measures, with remedial relief measure for workers and other citizens. From January to March 2020, most nations were challenged to achieve a quick response to the outbreak. Governments issued strict, immediately effective control measures, such as ordering business shutdowns, travel shutdowns, and relief measures to financially support citizens. After the initial crisis, governments refocused on recovery. Some nations, such as the USA, China, and Singapore energetically prioritized economic recovery over public health management, while permitting some social and economic activities. Studies on COVID-19 crisis management and measures in six countries indicates significant lessons to be learned for policymakers in Thailand to create countermeasures and plan comprehensively for future crises. The benefit of all citizens should be prioritized to overcome future challenging crises.

Keywords: Crisis management, COVID-19, Crisis response, Public policy.

บทนำ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 นับเป็น “การระบาดใหญ่” (Pandemic) ซึ่งกำลังส่งผลกระทบต่อทั่วโลก โดยการแพร่กระจายเชื้อไวรัสโควิด-19 เริ่มต้นเมื่อปลายปี 2562 จากการมีผู้ติดเชื้อที่เมืองอู่ฮั่น ประเทศจีน เป็นเหตุให้เกิดผู้เจ็บป่วยและเสียชีวิตจำนวนมาก จนกระทั่ง ปี 2564 การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ในหลายประเทศยังไม่มีทีท่าว่าจะลดน้อยถอยลง ทั้งนี้ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ได้สร้างความเสียหายในเชิงเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างมาก เห็นได้จากการชะงักงันของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยในหลายประเทศมีมาตรการ “ปิดเมือง” (Lockdown) ทำให้ผู้คนต้องกักตัวอยู่ในบ้านจนทำให้ขาดรายได้ หรือตกงาน ไม่เพียงเท่านั้น การที่อีกหลายประเทศเลือกดำเนินมาตรการ “ปิดประเทศ” ส่งผลต่อภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง

จากการที่คนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 สถานการณ์ในด้านการดำเนินนโยบายและมาตรการของแต่ละประเทศในภาพรวม ในการรับมือการระบาดของโรคจึงเป็น มาตรการการหยุดการเคลื่อนที่ของคนตามลำดับขั้น เริ่มจากการจำกัดการเดินทาง หลีกเลี่ยงสถานที่ที่มีคนแออัด การรณรงค์ให้ใส่หน้ากากอนามัย การกักตัวดูอาการอย่างน้อย 14 วัน การงดการเดินทางระหว่างประเทศ จนถึงขั้นสูงสุดคือปิดเมืองและปิดประเทศ ผลกระทบที่ตามมาจากมาตรการต่าง ๆ ได้สร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรุนแรง ทั้งข้อจำกัดในการประกอบอาชีพ ค่าใช้จ่ายในการป้องกันตนเอง ค่ารักษาพยาบาล ซึ่งจะมีผลต่อเนื่องไปยังธุรกิจและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง เริ่มจากภาคบริการเป็น

อันดับแรก ยิ่งไปกว่านั้นผลกระทบทางลบนี้จะมักตกอยู่กับประชาชนกลุ่มเปราะบางก่อนกลุ่มอื่น เป็นกลุ่มที่มีเสถียรภาพของครอบครัวทำงานนอกระบบ ซึ่งอาจจะต้องตกงาน สูญเสียรายได้ ข้ำรายคนยากจนเหล่านี้ยังไม่สามารถเข้าถึงบริการทางด้านสาธารณสุขได้เท่ากับคนที่มีความรู้ และอาจจะส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตตามมา (โพสท์ทูเดย์, 2563) ในขณะที่ผลกระทบด้านสังคมมักจะรุนแรงกว่ากลุ่มอื่นเช่นกัน เห็นได้ชัดว่าในครอบครัวยากจนซึ่งมีผู้สูงอายุและผู้ป่วยจะเข้าถึงระบบสาธารณสุขลดลงกว่าเดิมมาก เช่นเดียวกับเด็กในวัยเรียนจะมีความสามารถในการเรียนออนไลน์น้อยกว่าเด็กครอบครัวที่มีความพร้อม ผลกระทบที่กล่าวมาล้วนแต่เชื่อมโยงไปสู่ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ทั้งในการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ และโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตยิ่งลดน้อยถอยลงกว่าปกติ ด้วยวิกฤตการณ์โควิด-19 ที่เกิดขึ้นทั่วโลกดังกล่าว จึงนำมาซึ่งการศึกษาเปรียบเทียบกับสถานการณ์ในประเทศไทย และนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ทั้งมาตรการทางเศรษฐกิจ และสังคม เพื่อให้ประเทศไทยวางแผนรับมือกับภาวะวิกฤตที่อาจเกิดขึ้นอีกครั้งอย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ และมาตรการของประเทศไทยและต่างประเทศ ในการจัดการกับภาวะวิกฤตในเชิงเศรษฐกิจ และสังคมอันเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19
2. เพื่อศึกษาโมเดลจำลองวิกฤตโควิด-19 ในช่วงเวลาที่ทับซ้อนกัน 2 ช่วง ที่รัฐบาลดำเนินการ คือ ระยะเวลาตอบสนองต่อภาวะวิกฤต (Respond) และระยะฟื้นฟูจากภาวะวิกฤต (Recover) โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการของประเทศไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อเสนอแนะมาตรการจัดการกับภาวะวิกฤตโรคระบาดโควิด-19 ที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยทั้งในเชิงเศรษฐกิจและสังคม

กรอบแนวคิดและวิธีในการวิเคราะห์

จากวิกฤตการณ์ไวรัสโควิด-19 นับเป็นการเผชิญกับภาวะวิกฤตทั้งในเชิงเศรษฐกิจและสังคมอย่างรุนแรง บทความนี้จึงเลือกใช้กรอบแนวคิด “การบริหารจัดการภาวะวิกฤต” (Crisis Management) มาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยคำนิยามของภาวะวิกฤต ตามคำนิยามของ Rosenthal, Hart and Charles (1989) หมายถึง ภัยคุกคามร้ายแรงต่อโครงสร้างพื้นฐาน หรือ ค่านิยมพื้นฐาน และบรรทัดฐานของระบบสังคม ซึ่งอยู่ภายใต้แรงกดดันของเวลา และความไม่แน่นอนในสถานการณ์ซึ่งมีความจำเป็นในการตัดสินใจที่สำคัญ และเป็นสถานการณ์ที่คุกคามเป้าหมายที่มีความสำคัญสูงในการตัดสินใจ ซึ่งถูกจำกัดด้วยปริมาณของเวลาในการตอบสนองก่อนที่จะตัดสินใจ

ในการศึกษาของ Grant and Powell (2000) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์หลักในการบริหารภาวะวิกฤต มี 3 ประการคือ 1) การป้องกันการเกิดวิกฤต โดยต้องจัดทำแผนล่วงหน้าเพื่อช่วยลดการเกิดความเสียหาย มีการสื่อสารที่มีประสิทธิผล 2) การกำจัดวิกฤตที่เกิดขึ้นให้หมดเร็วที่สุด และการจำกัดความเสียหายเพื่อลดความสูญเสียของทรัพย์สิน และ 3) การสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นอีกครั้ง (Fitzpatrick and Rubin, 1995; Grant and Powell, 2000; Newsom, Turk and Kruckerberg, 2012) การที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้นั้น ต้องอาศัยการวางแผนและการนำไปปฏิบัติที่ดีด้วยการอบรมบุคลากรให้ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องปลอดภัยในช่วงก่อน ระหว่างหรือหลังการเกิดเหตุฉุกเฉินนั้น ๆ

ทั้งนี้ภาวะวิกฤตจะเกิดขึ้นอย่างเหนือความคาดหมาย อาจก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมากต่อองค์กร (กรมควบคุมโรค, 2552) โดยมีคุณลักษณะสำคัญ ได้แก่ 1) ความไม่คาดคิด (Unexpected) ไม่ได้คาดคิดหรือวางแผนไว้ล่วงหน้า 2) ไม่ได้เกิดเป็นประจำ (Nonroutine) เป็นเหตุการณ์ที่ต้องใช้วิธีการเฉพาะในการจัดการ 3) ก่อให้เกิดความไม่แน่นอน (Produces Uncertainty) ซึ่งอาจเกิดขึ้นต่อไปเป็นแรมเดือน

หรือแรมปี หลังจากวิกฤตนั้น และ 4) เป็นภัยคุกคามต่อเป้าหมายสูงสุดขององค์กร (Threaten High-Priority Goals) หรืออาจทำลายองค์กรอย่างถาวร

จากคำนิยามและคุณลักษณะของภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้น สะท้อนว่าการจัดการภาวะวิกฤตนั้นต้องอาศัยวิธีคิดภายใต้หลักการบริหารซึ่งเกี่ยวข้องกับการวางแผน การวิเคราะห์ความเสี่ยง และการประสานความร่วมมือ และเนื่องด้วยเป็นแพร่ระบาดใหญ่ที่รัฐบาลมีหน้าที่หลักในการจัดการกับภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้น บทความนี้จะเลือกใช้กรอบแนวคิดที่สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการจัดการกับภาวะวิกฤตของโรคระบาดทั่วโลก ที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างช่วงเวลากับความรุนแรงของการแพร่ระบาด ซึ่งเชื่อมโยงไปสู่วิธีการรับมือที่ต้องดำเนินต่อเนื่องกันตั้งแต่ระยะแรกจนถึงระยะสิ้นสุดการแพร่ระบาด

ด้วยเหตุนี้ บทความนี้จะเลือกใช้กรอบจากการศึกษา การบริหารภาวะวิกฤตของ (William, John and Chew, 2020) และได้เสนอแนวคิด “การตอบสนองของรัฐบาลต่อวิกฤตการระบาดโควิด-19” การศึกษานี้พิจารณาว่ารัฐบาลควรดำเนินการอย่างไรในการตอบสนองในระยะสั้นและระยะยาวต่อวิกฤตโควิด-19 โดยแบ่งโมเดลในช่วงเวลาที่ทับซ้อนกัน 3 ช่วง คือ ระยะตอบสนอง ระยะฟื้นตัว และระยะเติบโต เพื่อวิเคราะห์สัญญาณการระบาดได้อย่างถูกต้อง การศึกษานี้เสนอการจัดการกับภาวะวิกฤตออกเป็น 3 ขั้นตอน โดยรัฐบาลแต่ละประเทศจะกำหนดแนวทางที่เหมาะสมตลอดทั้งสามช่วงระยะ และเตรียมพร้อมสำหรับวิกฤตครั้งต่อไป ดังนี้

1. ระยะตอบสนอง (Respond) รัฐบาลส่วนใหญ่ของโลกยังคงอยู่ในขั้นตอนนี้ ซึ่งส่วนใหญ่กำลังรับมือกับวิกฤตเฉพาะหน้าและดำเนินการอย่างรวดเร็ว โดยจำเป็นจะต้องก้าวข้ามขั้นตอนตามการหลักทั่วไปหลายขั้นตอน เราจะเห็นรัฐบาลออกมาตรการหรือคำสั่งให้หยุดกิจการหรือธุรกิจบางประเภททันที ลดการเดินทาง การจัดสรรกำลังการผลิตใหม่ เพื่อตอบสนองความต้องการทางสาธารณสุขอย่างเร่งด่วน และให้ความช่วยเหลือทางการเงินอย่างทันทีทันใด

2. ระยะฟื้นตัว (Recover) เมื่อวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดคลี่คลายลง รัฐบาลประเทศต่าง ๆ จะเข้าสู่ขั้นตอนการฟื้นตัว โดยเปลี่ยนจุดเน้นไปที่การทำให้การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจสูงขึ้น และบรรเทาผลกระทบจากวิกฤตในวงกว้าง สถาบันของรัฐบาลจะเริ่มกลับคืนสู่สภาวะปกติ รัฐบาลจะยังคงเดินหน้าอย่างรวดเร็ว มีการร่วมมือกับฝ่ายต่าง ๆ มากขึ้น

3. ระยะเติบโต (Thrive) หลังจากรอดพ้นจากวิกฤตการณ์ดังกล่าวแล้ว รัฐบาลจะพิจารณาปรับปรุงการดำเนินงานในระยะยาว โดยการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการเป็นแบบดิจิทัลมากขึ้น การทบทวนทั้งห่วงโซ่อุปทานและเฝ้าติดตามการระบาดอีกในอนาคต อีกทั้ง กฎระเบียบและข้อบังคับเดิมก็ควรได้รับการประเมินใหม่ โดยใช้เทคโนโลยีที่แสดงประสิทธิภาพของในช่วงวิกฤต เช่น การทำงานผ่านระบบออนไลน์ระยะไกล อาจกลายเป็นทางเลือกให้กับรัฐบาลในอนาคต

ในการวิเคราะห์มาตรการจัดการกับวิกฤตการณ์ไวรัสโควิด-19 ของรัฐบาลในประเทศต่าง ๆ จะเลือกวิเคราะห์เฉพาะระยะตอบสนอง (Respond) และระยะฟื้นตัว (Recover) เนื่องจากยังไม่ถึงระยะเติบโต (Thrive) โดยอาศัยการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลจาก 1) การศึกษาของหน่วยงาน COVID-19 Policy Watch, International Monetary Fund (IMF) และโครงการประเมินผลกระทบของ โควิด-19 ต่อเศรษฐกิจและสังคม ของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) เป็นหลัก ร่วมกับเอกสารและบทความอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ช่วงเริ่มมีการแพร่ระบาดประมาณเดือนมกราคม 2563 จนถึงเดือนมีนาคม 2564

โดยเลือกวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ มาตรการเชิงสังคมในการควบคุมการแพร่ระบาด และมาตรการเชิงเศรษฐกิจในการดูแลเยียวยาประชาชนและผู้ประกอบการรายย่อย โดยวิเคราะห์ภาพรวมของการดำเนินการของประเทศต่าง ๆ 2 กลุ่ม คือ

1) กลุ่มประเทศที่การตอบสนองต่อภาวะวิกฤตได้ตั้งจนกระทั่งเข้าสู่ขั้นตอนการฟื้นตัวจากโรคระบาดได้ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน และประเทศสิงคโปร์ และ 2) กลุ่มประเทศที่มีการตอบสนองต่อภาวะวิกฤตไม่ดีตั้งแต่ต้นจึงยังไม่สามารถเข้าสู่ขั้นตอนการฟื้นตัวจากโรคระบาดได้ ได้แก่ สหราชอาณาจักร ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย โดยศึกษาหาจุดร่วมและทิศทางของมาตรการในการบริหารจัดการกับภาวะวิกฤตโควิด-19 ของรัฐบาล เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย

สถานการณ์ และมาตรการการจัดการวิกฤตโควิด-19 ของประเทศไทยและต่างประเทศ

สถานการณ์ และมาตรการการจัดการวิกฤตโควิด-19 ของประเทศไทยและต่างประเทศ จะใช้ข้อมูลจาก International Monetary Fund (IMF), COVID-19 Policy Watch และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) โดยในภาพรวม พบว่า มาตรการของประเทศไทยและต่างประเทศในการรับมือกับโรคระบาดโควิด-19 มีการรับมือกับทั้งวิกฤตทางการแพทย์และสาธารณสุขและความตกต่ำทางเศรษฐกิจ ถึงแม้ว่าวัตถุประสงค์ในการรับมือบางเรื่องอาจเหมือนกัน แต่รายละเอียดของมาตรการกลับแตกต่างกันออกไป หลายประเทศใช้มาตรการสร้างแรงจูงใจทางการเงิน เพื่อให้คนมีรายได้และไม่ต้องตกงาน ในขณะที่บางประเทศเน้นการพักชำระหนี้ การลดภาษี และการให้เงินกู้แก่บริษัทขนาดเล็ก เพื่อช่วยชดเชยรายได้ที่หายไปและไม่ต้องปิดตัวลง นอกจากนี้ยังมีมาตรการอีกหลายด้านเพื่อช่วยบรรเทาปัญหาให้แก่กลุ่มเปราะบาง หรือกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด ในสังคม ที่สำคัญคือ หลายประเทศพัฒนาระบบสาธารณสุขให้รับมือจากสถานการณ์ไวรัสที่อาจทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น หรือพัฒนาการมาตรการรักษาสถานการณ์ปกติสู่ความเข้มงวดมากขึ้น

สหรัฐอเมริกา: แม้ว่าสหรัฐอเมริกาก็ได้รับการจัดอันดับว่าเป็นประเทศที่มีความพร้อมอันดับหนึ่งในด้านการรับมือโรคระบาด แต่ช่วงแรกของการระบาดกลับสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาความล่าช้าในการรับมือเนื่องจากระบบการเมืองของสหรัฐฯ มีความซับซ้อนเพราะมีรัฐบาลหลายระดับ แต่ในระยะต่อมาสหรัฐฯ เรียนรู้ที่จะจัดการกับภาวะวิกฤตทั้งด้านสาธารณสุขที่เร่งรัดการตรวจเชิงรุก และการค้นคว้าวัคซีน ตลอดจนการออกมาตรการเยียวยาทางเศรษฐกิจขนาดใหญ่ ที่เรียกว่า “CARES Act” เช่น การจ่ายเงินแก่พลเมืองและผู้มีถิ่นที่อยู่ในสหรัฐฯ จำนวนกว่า 1,200 ดอลลาร์สหรัฐ อีกทั้ง ยังผ่อนปรนการชำระหนี้ให้แก่กลุ่ม SME รายย่อย ปัจจุบันรัฐบาลสหรัฐฯ ในปี 2564 ได้ประกาศมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจที่ชื่อว่า “American Rescue Plan” โดยมี การเพิ่มวงเงินในการส่งเช็คเงินสดให้แก่ชาวอเมริกันเป็นคนละ 2,000 ดอลลาร์จากเดิมที่ได้คนละ 600 ดอลลาร์ และเพิ่มวงเงินช่วยเหลือคนตกงานเป็น 400 ดอลลาร์/สัปดาห์

สหราชอาณาจักร: ในช่วงแรกรัฐบาลสหราชอาณาจักรไม่ได้มีการประกาศใช้กฎหมายในสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือออกกฎหมายพิเศษอย่างเข้มงวดมากนัก จนกระทั่งสถานการณ์การแพร่ระบาดบานปลาย รัฐบาลจึงตัดสินใจเปลี่ยนแนวทางการจัดการในช่วงปลายเดือนมีนาคมปี 2563 โดยโรงเรียนและธุรกิจจำนวนมากต้องปิดกิจการชั่วคราว และมีคำสั่งให้ผู้คนอยู่แต่ในบริเวณบ้านยกเว้นกิจกรรมที่จำเป็น ในขณะที่มาตรการช่วยเหลือเยียวยาทางการเงิน รัฐบาลประกาศแผนมาตรการทางการเงินเพื่อช่วยเหลือภาคธุรกิจให้รอดพ้นจากช่วงวิกฤตโควิด-19 มาตรการดังกล่าวนับเป็นหัวใจหลักสำคัญในการรับมือกับการแพร่ระบาดโรคโควิด-19 ของสหราชอาณาจักร โดยรัฐบาลจะให้เงินชดเชยเพิ่มเพื่อให้ธุรกิจที่ได้รับผลกระทบสามารถอยู่รอดได้ และส่งเสริมให้คนมีงานทำ มีรายได้ และสนับสนุนภาคธุรกิจ รวมถึงการลดภาษี

ประเทศจีน: จุดแข็งของการรับมือกับโรคระบาดของประเทศจีนคือ มาตรการลดการสัมผัสในพื้นที่อย่างเข้มงวด เช่น มีคำสั่งไม่ให้ฉลองตรุษจีนทั่วประเทศ รวมถึงงานกิจกรรมและงานมหรสพทุกอย่าง ทำให้การแพร่โรคป้องกันได้มาก ในขณะที่มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ รัฐบาลประกาศมาตรการสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยมาตรการมีทั้งระดับมหภาคและมาตรการที่เน้นเฉพาะกลุ่ม ให้ความช่วยเหลือธุรกิจขนาด

กลางและขนาดย่อมเป็นหลัก นอกจากนี้ รัฐบาลยังมีแผนการดูแลจิตใจของประชาชน โดยระดมหน่วยงาน อาสาสมัครระดับประเทศ ชุมชน ดูแลในส่วนนี้เพื่อให้ประชาชนที่อยู่บ้านมีอาหาร อีกทั้งประเทศจีนมีความสามารถทางด้านระบบไอที ซึ่งจีนได้นำมาใช้ทำให้ประชาชนที่อยู่บ้านมีอาหารและสิ่งของจำเป็นอย่างทั่วถึง นับว่าเป็นการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ

ประเทศญี่ปุ่น: จุดเด่นของญี่ปุ่น คือ การใช้มาตรการฉุกเฉินแบบไม่บังคับ เน้นให้ประชาชนดูแลรับผิดชอบตัวเอง โดยเฉพาะในช่วงเดือนมีนาคม 2563 นั้นค่อนข้างสวนกระแสโลกที่ต่างเน้นการจำกัดการเคลื่อนไหวของประชาชน ด้วยการตั้งเงื่อนไขการได้รับการตรวจไวรัสไวสูง ทำให้จำนวนการตรวจน้อย ช่วงเดือนเมษายนยอดผู้ติดเชื้อในญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งรัฐบาลได้ประกาศใช้มาตรการที่เข้มงวดขึ้นเป็นลำดับ เริ่มจากการประกาศ “ล็อกดาวน์ขั้นเบา” บริเวณกรุงโตเกียว ต่อมาก็ประกาศภาวะฉุกเฉินในอีกหลายเมือง ไปจนถึงการล็อกดาวน์ที่ครอบคลุมทั้งประเทศ ญี่ปุ่นมีแผนกระตุ้นเศรษฐกิจทั้งสิ้น 4 แผน จุดเด่นคือ รัฐบาลให้เงินช่วยเหลือประชาชนทุกคน (รวมคนต่างชาติ) คนละ 1 แสนเยน

ประเทศสิงคโปร์: เมื่อสถานการณ์ระบาดของไวรัสเริ่มร้ายแรงขึ้น รัฐบาลสิงคโปร์ก็ใช้มาตรการทางกฎหมายควบคุมสถานการณ์อย่างเข้มงวดตามที่ตัวเองถนัด โดยกฎหมายของสิงคโปร์จะมีบทลงโทษที่รุนแรงและปรับเงินในจำนวนที่สูง รัฐบาลเน้นให้ทุกคนทำงานอยู่กับบ้านเป็นหลัก ลดกิจกรรมทางสังคมและการรวมกลุ่มทางสังคมลง รัฐบาลสิงคโปร์ไม่ได้ประกาศใช้นโยบายปิดประเทศ เหมือนกับประเทศอื่น ๆ ที่ยังอนุญาตให้มีการเดินทางเข้าออกประเทศได้ แต่คนที่เดินทางเข้ามาในประเทศสิงคโปร์ต้องถูกติดตามควบคุมตามนโยบายการกักตัวอย่างเข้มงวด นอกจากนั้น สิงคโปร์มีการออกนโยบายด้านเศรษฐกิจและการให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ประชาชนในประเทศอยู่เป็นระยะ และสิ่งหนึ่งที่รัฐบาลสิงคโปร์ทำได้ดีมาโดยตลอด คือ การสื่อสารกับประชาชนในประเทศอย่างตรงไปตรงมา

ประเทศไทย: ประเทศไทยเริ่มต้นรับมือกับการระบาดโควิด 19 มาตั้งแต่เดือนมกราคม 2563 โดยเริ่มต้นคัดกรองผู้เดินทางจากประเทศจีนอย่างต่อเนื่อง ในช่วงเดือนเมษายน ปี 2563 ประเทศไทยเริ่มรับผลกระทบค่อนข้างหนัก จึงมีการประกาศเคอร์ฟิว และการระบาดเริ่มลุกลามไปในภาคส่วนอื่น ๆ เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ยิ่งประเทศประกาศหยุดกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้วย ส่งผลกระทบให้ทุกกลุ่มธุรกิจได้รับผลกระทบกันถ้วนหน้า ในขณะเดียวกันรัฐบาลได้ออกมาตรการเยียวยา เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนจากสถานการณ์ดังกล่าวให้ทุเลาลงไป อาทิ ชะลอจ่ายเงินเข้าสมทบในกองทุนประกันเลี้ยงชีพ เป็นระยะเวลา 6 เดือน การจ่ายเงินเยียวยาประชาชนและกลุ่มเปราะบาง เป็นต้น

ตารางที่ 1 สรุปมาตรการสำคัญในการจัดการวิกฤตโควิด-19 ของประเทศไทยและต่างประเทศ

ประเทศ	มาตรการสำคัญ
สหรัฐอเมริกา	เร่งรัดการตรวจเชิงรุก และการค้นคว้าวัคซีน และออกมาตรการเยียวยาทางเศรษฐกิจขนาดใหญ่ ที่เรียกว่า “CARES Act”
สหราชอาณาจักร:	ชดเชยเงินให้ธุรกิจที่ได้รับผลกระทบสามารถอยู่รอดได้ และส่งเสริมให้คนมีงานทำ มีรายได้ และการลดภาษี
ประเทศจีน	มาตรการลดการสัมผัสในพื้นที่อย่างเข้มงวด ระดมหน่วยงาน อาสาสมัครดูแลประชาชน รวมถึงช่วยเหลือธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นหลัก
ประเทศญี่ปุ่น	ใช้มาตรการฉุกเฉินแบบไม่บังคับ เน้นให้ประชาชนดูแลรับผิดชอบตัวเอง และให้เงินช่วยเหลือประชาชนทุกคน (รวมคนต่างชาติ)

ประเทศ	มาตรการสำคัญ
ประเทศสิงคโปร์	กฎหมายควบคุมอย่างเข้มงวด บดลงโทษที่รุนแรงและปรับเงินในจำนวนที่สูง และสื่อสารกับประชาชนในประเทศอย่างตรงไปตรงมา
ประเทศไทย	เน้นมาตรการเยียวยา เพื่อบรรเทาความเดือดร้อน โดยเฉพาะการจ่ายเงินเยียวยากลุ่มเปราะบาง

ผลการวิเคราะห์: การจัดการกับภาวะวิกฤตโควิด-19 ของรัฐบาลไทยและต่างประเทศ

ภาครัฐมีบทบาทหลักในการจัดการกับการแพร่ระบาดของโควิด-19 ตั้งแต่การออกมาตรการควบคุมระยะห่างทางสังคม มาตรการเยียวยาทางเศรษฐกิจ ไปจนถึงการช่วยเหลือทางด้านสาธารณสุข รวมถึงทำงานร่วมกับภาคธุรกิจเพื่อส่งมอบอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่จำเป็น รัฐบาลจะต้องดำเนินการอย่างรวดเร็วและเด็ดขาด โดยเรียกประชุมเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาการรักษาและพัฒนาวัคซีนที่เป็นไปได้ ในขณะที่การตอบสนองของประเทศต่าง ๆ ที่แตกต่างกันนั้น เห็นได้จากตัวอย่างจากกรณีศึกษาว่า รัฐบาลแต่ละประเทศจะมีแนวทางการจัดการกับวิกฤตการแพร่ระบาดของโควิด-19 อยู่สองช่วงระยะคือ ระยะการตอบสนองต่อภาวะวิกฤต และระยะของการฟื้นตัวจากวิกฤต ดังจะกล่าวต่อไปนี้

1. ระยะการตอบสนองต่อภาวะวิกฤต (Respond)

เมื่อเกิดการระบาดของไวรัสโควิด-19 รัฐบาลส่วนใหญ่จะเริ่มจัดการกับปัญหาเร่งด่วนทางด้านการแพทย์และสาธารณสุข รวมถึงในด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยรัฐบาลต้องตัดสินใจอย่างรวดเร็วในการออกมาตรการต่าง ๆ เช่น การป้องกันในระยะเกิดโรคและการรักษาเมื่อติดโรค รวมถึงการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจ แบ่งเป็น

1.1 การตอบสนองในด้านสังคม ในช่วงแรกของการระบาด มาตรการทางสาธารณสุขเป็นแนวทางหนึ่งที่จะชะลอการแพร่กระจายของไวรัส โดยประเทศกรณีศึกษาทั้งหมดล้วนมีมาตรการเว้นระยะห่างทางสังคมและมาตรการทางสาธารณสุขอื่น ๆ ร่วมด้วย ได้แก่ การตรวจ วินิจฉัยโรค และให้การรักษาทันทีเพื่อรักษาและระงับการแพร่ระบาดไปยังผู้อื่น รวมถึงมาตรการสั่งปิดสถานที่ต่าง ๆ ตามความจำเป็น การลดวันและเวลาในการทำงานลง การเข้าสู่แพลตฟอร์มออนไลน์ มาตรการจำกัดการเดินทาง มาตรการกักตัว 14 วัน เป็นต้น เมื่อการระบาดผ่านไประยะหนึ่ง หลายประเทศต้องเผชิญกับการระบาดในระลอกใหม่ ทำให้ต้องยกระดับมาตรการควบคุมขั้นสูงสุดที่แตกต่างกันออกไป อาทิ สหราชอาณาจักรนับเป็นประเทศที่ต้องรับมือกับวิกฤตโควิดอย่างหนัก เพราะช่วงแรกไม่ได้มีการประกาศใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดมากนัก เมื่อเกิดการระบาดมากขึ้นจึงเริ่มประกาศใช้มาตรการล็อกดาวน์ และยังคงยกระดับการควบคุมโรคระบาดช่วงเทศกาลสำคัญอย่างเทศกาลคริสต์มาสในพื้นที่อื่น ๆ ของอังกฤษ และสกอตแลนด์ตามมา

ในขณะที่ สหรัฐอเมริกาต้องรับมือโรคระบาดในช่วงแรกค่อนข้างยาก เนื่องจากสหรัฐฯ มีระบบการเมืองซับซ้อน หลายระดับ โดยมาตรการควบคุมโรคขึ้นอยู่กับรัฐบาลในแต่ละมลรัฐ ทำให้การควบคุมการแพร่ระบาดในช่วงแรกเป็นไปอย่างขาดเอกภาพ โดยรัฐบาลส่วนใหญ่จะเน้นมาตรการปิดเมืองเป็นหลัก คนไร้บ้านเป็นกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบหนักที่สุด ซึ่งรัฐบาลในระดับต่าง ๆ ได้ออกมาตรการแตกต่างกัน เช่น รัฐบาลเมืองลอสแอนเจลิส จัดหาเต็นท์ให้กับคนไร้บ้าน ขณะที่รัฐนิวยอร์กได้กำหนดแนวทางปฏิบัติของศูนย์พักพิงชั่วคราวสำหรับคนไร้บ้าน การให้คำปรึกษา การฝึกงาน และการศึกษา (ฤชากร ไตรรัตนานุสรณ์, 2563) นอกจากนี้มาตรการที่สำคัญด้านสาธารณสุขคือ การออกกฎหมายค้นคว้าวัคซีนอย่างจริงจัง และ

ช่วยเหลือประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกรับมือกับการแพร่ระบาด (อรุณ สติพงษ์สถาพร และวุฒิพงษ์ ตุ่นฤทธิ์, 2563)

ส่วนรัฐบาลจีนได้ออกมาตรการรับมือกับวิกฤตโควิด-19 อย่างเข้มงวดและต่อเนื่อง โดยหลักจะเน้นการตรวจหาและคัดกรองผู้ติดเชื้อในวงกว้าง การควบคุมและติดตามให้ประชาชนกักตัวและเว้นระยะห่างทางสังคม เช่น มีคำสั่งไม่ให้จัดงานกิจกรรมและงานมหรสพทุกอย่าง ทำให้การป้องกันโรคดีมาก รวมถึงอนุญาตให้มีการเลื่อนเวลาการทำงาน ควบคุมการเดินทางเข้าออกจากพื้นที่ที่มีการระบาดอย่างเข้มข้น ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีติดตาม ป้องกัน และประเมินความเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของไวรัส เช่น การใช้คิวอาร์โค้ดประเมินความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ (Health QR Code) เป็นต้น

1.2 การตอบสนองในด้านเศรษฐกิจ ในด้านเศรษฐกิจเกือบทุกประเทศต้องเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ โดยความท้าทายหลักในระยะแรกที่ประเทศต่าง ๆ จะดำเนินการโดยทันที คือ การนำเงินเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ และเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ รัฐบาลส่วนใหญ่ได้ประกาศโครงการฉุกเฉิน โดยสนับสนุนมาตรการทางการเงินให้ภาคธุรกิจและประชาชนทั่วไป เช่น มาตรการการชำระเงินและเงินกู้โดยตรง การช่วยเหลือและรักษาแรงงานในระบบไม่ให้ตกงาน การสนับสนุนผู้ประกอบการอาชีพอิสระ ลูกจ้างหรือผู้ใช้แรงงานประเภทต่าง ๆ เพื่อที่รัฐบาลจะไม่ต้องแบกรับปัญหาผู้ว่างงานจำนวนมาก อาทิ สหรัฐฯ มีมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจที่ชื่อว่า “American Rescue Plan” การเพิ่มวงเงินในการส่งเสริมเงินสดให้แก่ชาวอเมริกันเป็นคนละ 2,000 ดอลลาร์ จากเดิมที่ได้คนละ 600 ดอลลาร์ และเพิ่มวงเงินช่วยเหลือคนตกงานเป็น 400 ดอลลาร์/สัปดาห์ รัฐบาลยังสนับสนุนธุรกิจขนาดเล็กให้สามารถเข้าถึงเงินกู้หลายขนาด โดยแบ่งตามประเภทของธุรกิจ

อังกฤษมีการจ่ายเงินค่าจ้างร้อยละ 80 ชดเชยให้แก่พนักงานที่ไม่สามารถไปทำงานได้ อันเนื่องจากการปิดสถานที่ทำงาน รวมถึงธนาคารแห่งอังกฤษ (Bank of England) ออกมาตรการซื้อพันธบัตรรัฐบาลในราคา 228 ดอลลาร์สหรัฐฯ และลดดอกเบี้ยและลดหย่อนภาษีให้กับผู้ประกอบการในภาคส่วนที่ได้รับผลกระทบหนักสุด เช่น ภาคส่วนธุรกิจค้าปลีกและโรงแรม (ประเทศไทย, 2564) ในขณะที่ ญี่ปุ่นมีมาตรการให้เงินสนับสนุนธุรกิจขนาดเล็ก และธุรกิจในการท่องเที่ยว รวมถึงให้เงินช่วยเหลือประชาชนทุกคน รวมคนต่างชาติที่พำนักในญี่ปุ่น คนละ 1 แสนเยน นอกจากนี้ยังมีเงินช่วยเหลือให้กับผู้ประกอบการที่ต้องอยู่บ้านเพื่อดูแลบุตร อันเป็นผลจากการประกาศปิดโรงเรียนทั่วประเทศ (Asia Times, 2020)

สำหรับประเทศไทยเน้นมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจและเพิ่มกำลังซื้อให้ประชาชนเฉพาะบางกลุ่ม และส่วนหนึ่งของประเทศ โดยมาตรการจ่ายเงินครั้งล่าสุดคือ โครงการ “เราชนะ” ด้วยการแจกเงินเยียวยาคนละ 3,500 บาทเป็นเวลา 2 เดือน ลดค่าน้ำ-ค่าไฟเป็นเวลา 2 เดือน และโครงการคนละครึ่งอีกจำนวน 1.34 ล้านสิทธิ์ ส่วนมาตรการทางภาษีรัฐบาลได้เลื่อนการชำระภาษีนิติบุคคลออกไปสามเดือน และหนึ่งเดือนสำหรับภาษีประเภทอื่น ๆ ซึ่งนับว่าเป็นระยะเวลาที่สั้นมาก

ความท้าทายของรัฐบาลในด้านนโยบายสำหรับกรณีนี้คือ การออกแบบกฎกติกาและหน่วยงาน/ศูนย์บริการ สำหรับรองรับกลุ่มอาชีพใหม่ที่ต้องตกงานหรือเลิกทำกิจการไป ประเทศส่วนใหญ่พัฒนาแอปพลิเคชันที่ใช้งานง่าย และรวดเร็ว ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการเงินของประชาชน โดยการกระจายเงินสดและผลประโยชน์อื่น ๆ อย่างทั่วถึง นอกจากนี้ รัฐบาลส่วนใหญ่ใช้ระบบอัตโนมัติในขั้นตอนการกรอกข้อมูลลงในแบบฟอร์มอัตโนมัติ การใช้เครื่องมืออัตโนมัติเพื่อประเมินว่าผู้สมัครมีสิทธิ์ได้รับสิทธิประโยชน์หรือไม่ วิธีนี้สามารถลดภาระงานคงค้างของเจ้าหน้าที่และทำให้มั่นใจว่าผู้รับผลประโยชน์จะได้รับผลประโยชน์ตรงตามเงื่อนไขและตรงตามกำหนด ในขณะที่เกี่ยวกับอาจสร้างภาระให้แก่ประชาชนที่เข้าไม่ถึงเทคโนโลยี และยังเป็นสร้างความไม่เป็นธรรมให้แก่ประชาชนบางกลุ่ม ที่ไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการต่าง ๆ

1.3 ภาวะผู้นำและเอกภาพในการบริหารจัดการสาธารณสุข บทเรียนจากหลายประเทศยังสะท้อนให้เห็นว่า ภาวะผู้นำและเอกภาพในการดำเนินการนั้นมีความสำคัญมากในการจัดการภาวะวิกฤตต่อสาธารณสุขและโรคระบาด ความล่าช้าในการตอบสนองต่อการระบาดของไวรัสในกรณีของสหรัฐอเมริกาในยุคของประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์นั้นเป็นบทเรียนให้ประเทศต่าง ๆ ไม่ควรนำมาเป็นเยี่ยงอย่าง ซึ่งในกรณีของไทยเองนั้นก็สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการขาดเอกภาพในการบริหารจัดการเพื่อตอบสนองให้ทันทั่วทั้งในช่วงแรกของการระบาด ไปจนถึงปัญหาการขาดแคลนอุปกรณ์ทางการแพทย์ และความล่าช้าในการเยียวยาทางเศรษฐกิจกับประชาชนที่ได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะในด้านการจัดหาวัคซีนเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรค ในขณะที่สหรัฐฯ เมื่อเข้าสู่ยุคประธานาธิบดีโจ ไบเดน การจัดการเรื่องวัคซีนเป็นสิ่งที่ทำได้ดี รัฐบาลมีมาตรการควบคุมการแพร่ระบาด โดยสามารถจัดหาวัคซีนกระจายครอบคลุมประชากรแทบทุกมลรัฐ ส่วนประเทศสิงคโปร์ การสื่อสารของผู้นำอย่างรวดเร็วและตรงไปตรงมา รวมถึงการดำเนินมาตรการอย่างเข้มแข็ง เป็นส่วนสำคัญที่เรียกความมั่นใจจากประชาชน และสร้างความเชื่อให้แก่ภาคธุรกิจและการลงทุนของประเทศเป็นอย่างมาก

อาจกล่าวได้ว่า ในช่วงแรกของการระบาดทุกประเทศต้องอยู่ในระยะการตอบสนองต่อภาวะวิกฤต มาตรการที่บังคับใช้ในประเทศส่วนใหญ่นั้นแทบไม่ต่างจากประเทศไทยบังคับใช้เท่าใดนัก และในแง่ของมาตรการคัดกรองและกักกันโรคนั้น ประเทศไทยได้มีการเตรียมพร้อมกว่าในช่วงแรก ๆ ของการระบาด แต่สิ่งที่รัฐบาลไทยอาจต้องนำมาปรับใช้เพิ่มเติม คือ การสื่อสารกับประชาชนอย่างจริงจัง และเน้นมาตรการเชิงรุกในการตรวจหาผู้ติดเชื้อและเพิ่มโรงพยาบาลสนามให้ครอบคลุมทั่วประเทศ ไปจนถึงมาตรการให้ความช่วยเหลือคนจนและคนไร้บ้าน ทั้งในส่วนของการจัดหาที่อยู่อาศัย อาหาร ไปจนถึงมีเงินชดเชยจากการสูญเสียรายได้ รวมถึงการเยียวยาทางเศรษฐกิจแก่ผู้ได้รับผลกระทบด้วย

2. ระยะฟื้นตัวจากภาวะวิกฤต (Recover)

แต่ละประเทศพยายามที่จะเรียกคืนสภาพก่อนเกิดวิกฤตให้ได้มากที่สุด และเรียนรู้ที่จะจัดการกับปัญหาอย่างแข็งแกร่งมากขึ้น โดยมากแล้วระยะฟื้นตัวมักจะเกิดขึ้นท่ามกลางสภาวะเศรษฐกิจที่ต้องเผชิญกับอัตราการว่างงานสูง ระบบสาธารณสุขที่กำลังเสื่อมลง และรายได้จากภาษีที่จัดเก็บได้ลดลง อันที่จริงการแพร่กระจายการติดเชื้อในอนาคตอาจกระตุ้นให้บางประเทศกลับไปอยู่ในขั้นตอบสนองต่อภาวะวิกฤตอยู่เสมอได้เช่นกัน ในขณะที่การดำเนินงานในส่วนต่าง ๆ ของรัฐบาลโดยรวมจะเน้นการฟื้นฟูตามความจำเป็น เมื่อทำเช่นนั้นหลายประเทศอาจจะต้องเผชิญกับปัญหาเรื้อรังที่ยากเกินแก้ไขในระยะเวลายาวนาน เช่น การว่างงานและสวัสดิการจะมีความต้องการสูงแม้จะผ่านพ้นวิกฤตไปแล้วก็ตาม ทั้งนี้การฟื้นตัวจะมีระดับแตกต่างกันในแต่ละประเทศ ในขณะนี้บางประเทศสามารถเข้าสู่ระยะฟื้นตัวได้แล้ว เช่น ประเทศจีน สิงคโปร์ และสหรัฐฯ ในขณะที่บางประเทศกำลังอยู่ในระยะตอบสนองต่อวิกฤตและกำลังเตรียมตัวเข้าสู่ระยะฟื้นตัว เช่น สหราชอาณาจักร และญี่ปุ่น ในขณะที่ประเทศไทย ยังคงต้องรับมือกับการระบาดในระยะตอบสนองต่อวิกฤต

2.1 การฟื้นตัวด้านสาธารณสุข ทุกประเทศล้วนแต่มีความท้าทายในการดูแลสุขภาพในช่วงการฟื้นตัว รวมถึงการเฝ้าติดตามการติดเชื้อใน “คลื่นลูกที่สอง” หรือลูกอื่น ๆ ในประเทศที่มีการแพร่ระบาดหลายครั้ง อีกทั้ง มาตรการต่าง ๆ จะมีการผ่อนคลายลง อาทิ มาตรการการปิดสถานบริการบางแห่ง การแบ่งโซนพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อ มาตรการกักตัว และมาตรการเว้นระยะห่างทางสังคม ก็ได้รับการผ่อนปรนลงตามความรุนแรงในแต่ละประเทศ ตัวอย่างของประเทศที่ทำได้ค่อนข้างดี เช่น สิงคโปร์มีมาตรการที่โดดเด่น คือ การใช้เทคโนโลยี Contact Tracing เป็นระบบให้มีการรายงานการพบปะกันของผู้คน โดยยังคงรักษาสีส่วนบุคคลของประชาชน และในช่วงธันวาคม 2563 ประเทศสิงคโปร์เริ่มผ่อนปรนมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ และคงสถานการณ์เป็นสัปดาห์

นานาชาติ อีกทั้งสิงคโปร์เป็นประเทศแรกในเอเชียที่ได้รับการส่งมอบวัคซีนต้านโควิด-19 จากบริษัทไฟเซอร์-ไบออนเทค เมื่อวันที่ 21 ธ.ค.ปี 2563 เมื่อเริ่มปี 2564 นับเป็นเฟสที่ 3 ในการเปิดประเทศรอบใหม่ของสิงคโปร์ สามารถควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้ค่อนข้างดี มีหลายมาตรการที่เริ่มผ่อนปรน เช่น อนุญาตให้มีการรวมกลุ่มกันได้ 8 คนจากเดิม 5 คน ขณะที่กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวสามารถทำได้มากขึ้นจากร้อยละ 50 เป็นร้อยละ 65 เป็นต้น

2.2 การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ การฟื้นตัวจะมีระดับแตกต่างกันในแต่ละประเทศ โดยความท้าทายในระยะการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจคือ “การเริ่มต้นสร้างเศรษฐกิจใหม่” ซึ่งหมายถึงการช่วยเหลือผู้ที่ตกงานให้กลับเข้าทำงาน ช่วยธุรกิจที่ปิดตัวลงเพื่อกลับมาดำเนินการต่อ ในหลายประเทศการกู้คืนจะใช้มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจที่ให้เงินสนับสนุนทุกเรื่อง ตั้งแต่โครงสร้างพื้นฐานไปจนถึงกลุ่มธุรกิจและผู้ประกอบการท้องถิ่น นอกจากนี้ การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานจะช่วยสนับสนุนการเติบโตของเศรษฐกิจและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ภาคเอกชนและเพิ่มการลงทุน ในขณะที่ภาคการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังคงอ่อนแอ ยกตัวอย่าง สิงคโปร์ออกมาตรการช่วยเหลือไปตามกลุ่มประชากร ทั้งการให้เงินช่วยเหลือ การเลื่อนการจ่ายภาษี ฯลฯ ส่วนประเทศจีน แม้ว่าในปี 2564 สถานการณ์การระบาดดูเหมือนจะควบคุมได้แล้ว แต่ผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นก่อนหน้านี้ในฐานะศูนย์กลางการแพร่ระบาดแห่งแรกก็ใหญ่หลวง ในช่วง 2 เดือนแรกของปี 2563 รัฐบาลจีนได้ขอให้ธนาคารยึดกำหนดชำระหนี้สิน และให้ธุรกิจที่ดินให้เช่าลดค่าเช่าลง และออกมาตรการลดหย่อนและงดเว้นภาษีและการจ่ายเบี้ยประกันสังคม เพื่อให้บริษัทยังพอดำเนินการต่อไปในช่วงที่มีการระบาดได้ มีการจ่ายเงินอุดหนุนการจ้างงานให้กับบริษัทต่าง ๆ ภาครัฐและเอกชนจัดให้มีการฝึกอาชีพออนไลน์ มีบางแห่งจ่ายเงินให้กับแรงงานที่เข้าร่วมโครงการดังกล่าว

สำหรับสหรัฐอเมริกามีมาตรการสำคัญเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจครั้งยิ่งใหญ่ คือ “CARES Act” (Coronavirus Aid, Relief, and Economic Security Act) เช่น การจ่ายเงินเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจแก่พลเมืองและผู้มีถิ่นที่อยู่ในสหรัฐอเมริกา จำนวนกว่า 1,200 ดอลลาร์สหรัฐ รวมถึงการปรับลดภาษีเงินเดือน อีกทั้ง ยังผ่อนปรนเงื่อนไขการชำระหนี้ให้แก่ธุรกิจขนาดเล็ก หรือกลุ่ม SME รายย่อย (มีพนักงานไม่เกิน 500 คน) ที่ได้รับผลกระทบ ตลอดจนมีเงินกู้สำหรับธุรกิจขนาดเล็ก เพื่อให้สามารถจ้างงานพนักงานต่อไป โดยที่ผู้กู้เงินไม่ต้องใช้เงินคืนเต็มจำนวนหากเข้าเงื่อนไขที่กำหนด

ในช่วงระยะนี้ ภาคการผลิตจะฟื้นตัวได้ก่อน ส่วนภาคบริการก็จะฟื้นตัวตามมาภายหลัง เพราะธุรกิจที่อาศัยการติดต่อระหว่างบุคคลจะฟื้นได้ยาก เห็นได้จากก่อนเกิดการระบาดโควิด-19 การเชื่อมต่อของมนุษย์กว้างขวางและข้ามประเทศได้ง่าย แม้จะมีวิธีแก้ไขเรื่องการแพร่ระบาดโรคโควิด-19 ด้วยการปิดประเทศทั้งหมดเพื่อไม่ให้เกิดการติดเชื้อ แต่ในความเป็นจริงทุกประเทศไม่สามารถปิดประเทศได้ตลอดไป แต่หากทยอยเปิดรับนักท่องเที่ยวและชาวต่างชาติให้เดินทางเข้ามาได้บ้างแล้ว ฉะนั้นภาคบริการในระยะนี้ยังต้องดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไปจะยังไม่เปิดทั้งหมดทันที

2.3 การดำเนินกิจกรรมของรัฐบาลในระยะฟื้นตัว หลังจากที่เคยผ่านวิกฤตในระยะการตอบสนองมาแล้ว หน่วยงานส่วนใหญ่จะเข้าสู่ขั้นตอนการกู้คืนสภาพ ซึ่งต่างก็มีประสบการณ์ที่แตกต่างกัน รวมถึงมีแนวทางในการจัดการกับปัญหาตลอดจนการฟื้นตัวจากภาวะวิกฤตที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิง โดยในช่วงเวลาหลังจากการแพร่ระบาดรุนแรง หลายประเทศเริ่มทยอยกลับเข้าสู่ภาวะที่ “ใกล้” จะปกติ รัฐบาลจะเริ่มผ่อนคลาวยกฐานะเบียดและมาตรการต่าง ๆ ลง ในขณะที่การดำเนินกิจกรรมของภาครัฐก็เริ่มปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบทในสังคม งานบางอย่างจะอยู่ในช่วง “หยุดชั่วคราว” ที่สำคัญคือการนำเครื่องมือดิจิทัลมาใช้ เห็นอย่างชัดเจนว่ากฎและข้อบังคับที่ขัดขวางการบริการสาธารณะควรได้รับการแก้ไขหรือลบออกโดยเร็ว นอกจากนี้เรายังเห็นความสำคัญของข้อมูลและเครื่องมือดิจิทัลในการปรับตัวของรัฐบาล

หลายหน่วยงานของรัฐบาลได้รับการระงวที่บางเรื่องเพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข แต่ยังรวมถึงหน่วยบริการทางสังคม หน่วยงานที่ดูแลด้านแรงงานและการประกอบธุรกิจขนาดเล็ก รวมถึงตำรวจและหน่วยงานบริการในภาวะฉุกเฉินต่าง ๆ เพราะความคาดหวังการให้บริการสาธารณะของภาครัฐจะเพิ่มขึ้นสูงหลังจากวิกฤตนี้ ในระยะสั้นรัฐบาลต้องสามารถรับรู้และตอบสนองอย่างรวดเร็วต่อการเปลี่ยนแปลงของการแพร่ระบาด อีกทั้ง การกักในสภาพแวดล้อมหลังการระบาดครั้งใหญ่ ทั้งการกักด้านสุขภาพไปจนถึงการบริการสังคม ตั้งแต่ภาคการขนส่งไปจนถึงการพัฒนาแบบไอที ประเทศทั้งหลายจะอยู่ในโลกรูปแบบใหม่ และหลายส่วนของรัฐบาลจะต้องรับหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการเฝ้าติดตามและการเฝ้าระวังตลอดจนจัดการการระบาดของโรคระบาดที่อาจเกิดขึ้นใหม่อีกครั้ง

นอกจากนี้รัฐบาลส่วนใหญ่ล้วนให้ความสำคัญกับสื่อสารต่อประชาชนเป็นหลัก ไม่มีประเทศใดที่ไม่กระจายข่าวสารการแพร่ระบาด รวมถึงให้ข้อมูลแก่ประชาชนเรื่องการรับมือ สวัสดิการ และผลประโยชน์ที่ควรได้รับ เนื่องจากการกลับสู่สภาวะปกติไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับทุกคน ประชาชนอาจสับสนกับการเปลี่ยนแปลง บางสถานการณ์หากรัฐบาลสื่อสารไม่ดีพอหรือแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพ ประชาชนย่อมแสดงออกถึงความไม่พอใจในรัฐบาลได้เช่นกัน

บทสรุป: บทเรียนและก้าวต่อไป

ประสบการณ์การรับมือกับโรคระบาดโควิด-19 ในช่วงต้น พบว่า หลายประเทศต่างก็มีมาตรการการรับมือกับการแพร่ระบาดโรคโควิด-19 ทั้งวิกฤตทางการแพทย์และสาธารณสุขและการตกต่ำทางเศรษฐกิจ รวมถึงความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศ ถึงแม้ว่าวัตถุประสงค์ในการรับมือบางเรื่องอาจเหมือนกัน แต่รายละเอียดของมาตรการการรับมือกลับแตกต่างกันออกไป หลายประเทศมาตรการสร้างแรงจูงใจทางการเงิน เพื่อให้คนมีรายได้และไม่ต้องตกงาน ในขณะที่บางประเทศเน้นที่การพักชำระหนี้ การลดภาษี และการให้เงินกู้แก่บริษัทขนาดเล็ก เพื่อช่วยให้สามารถรับมือกับรายได้ที่หายไปและไม่ต้องปิดตัวลง นอกจากนี้ยังมีมาตรการอีกหลายด้านเพื่อช่วยบรรเทาปัญหาให้แก่กลุ่มเปราะบาง หรือกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดในสังคม ที่สำคัญคือ หลายประเทศยังคงงบประมาณส่วนหนึ่งเพื่อช่วยระบบสาธารณสุขให้รับมือจากสถานการณ์ไวรัสที่อาจทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นด้วย

นอกจากนี้ ประสบการณ์การรับมือโรคระบาดโควิด-19 ของทุกประเทศ สะท้อนให้เห็นจุดร่วมสำคัญของในทั้งสองช่วงระยะคือ ระยะการตอบสนองต่อภาวะวิกฤต (Respond) และระยะฟื้นตัวจากภาวะวิกฤต (Recover) รวมถึงบทเรียนที่ตามมาของการรับมือกับการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทั้งสองระยะ คือ

ระยะการตอบสนองต่อภาวะวิกฤต (Respond) หรือช่วงแรกของการแพร่ระบาดใหญ่ ทุกประเทศต้องตอบสนองต่อภาวะวิกฤตโรคระบาด มีเพียงบางประเทศที่ยังมองว่ารัฐบาลสามารถรับมือกับการระบาดในช่วงแรกได้ การออกมาตราการต่าง ๆ จึงไม่เข้มงวดมากนัก เช่น สหราชอาณาจักรและญี่ปุ่น จนการแพร่ระบาดกระจายเป็นวงกว้างอย่างรวดเร็ว รัฐบาลจึงต้องเปลี่ยนเป็นมาตรการบังคับเข้มงวดเพื่อหยุดคนซึ่งเป็นการหยุดเชื้อไวรัสไม่ให้แพร่กระจายไปมากกว่านี้ รวมถึงประเทศไทยแม้ว่าจะมีข่าวการแพร่ระบาดจากประเทศจีน แต่ประเทศไทยยังคงเปิดรับนักท่องเที่ยวจากจีนให้เข้ามา แม้ว่าจะระยะต่อไปจะมีการรับมือกับการแพร่ระบาดได้ค่อนข้างดี สุดท้ายก็ต้องเผชิญกับการระบาดในโลกใหม่ จึงส่งผลให้ประเทศเหล่านี้ยังคงต้องรับมือกับการแพร่ระบาด ยังไม่สามารถเข้าสู่ ระยะฟื้นตัวจากภาวะวิกฤต (Recover)

ระยะฟื้นตัวจากภาวะวิกฤต (Recover) มีเพียงบางประเทศที่สามารถตอบสนองต่อภาวะวิกฤตได้ทันท่วงที จนกระทั่งผ่านเข้าสู่ระยะฟื้นตัวจากภาวะวิกฤต เช่น สหรัฐอเมริกา แม้ในช่วงแรกไม่ได้ประกาศใช้มาตรการรับมือการแพร่ระบาดอย่างเข้มงวดนัก จนกระทั่งสหรัฐอเมริกามียอดผู้ติดเชื้อและยอดผู้เสียชีวิตเพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด รัฐบาลต่าง ๆ จึงออกมาตราการปิดเมืองในเวลาไล่เลี่ยกัน โดยเน้นมุ่งเป้าไปที่กลุ่มคนไร้

บ้านและกลุ่มตงงานก่อนเป็นอันดับแรก ที่สำคัญคือพยุงบธุรกิจขนาดเล็กให้อยู่ได้โดยไม่ปิดกิจการ ส่วนประเทศที่จัดการกับโรคระบาดได้ดีตั้งแต่ต้นคือ ประเทศจีนรัฐบาลได้ออกมาตรการที่เข้มงวดและต่อเนื่อง การตรวจหาและคัดกรองผู้ติดเชื้อในวงกว้าง การควบคุมและติดตามให้ประชาชนกักตัวและเว้นระยะห่างทำให้ยอดผู้ติดเชื้อลดลงอย่างเห็นได้ชัด ส่วนในมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ จะให้ความช่วยเหลือธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นหลัก อีกทั้งยังเน้นให้เงินช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยและแรงงานภาคชนบท ในขณะที่ประเทศสิงคโปร์ ตอบสนองต่อการระบาดได้รวดเร็ว แม้ว่าจะมีการแพร่ระบาดมาถึง 4 ระลอกก็ตาม แต่เนื่องด้วยมาตรการด้านสาธารณสุขที่เข้มข้น คือ นโยบายตัดวงจรการระบาด (Circuit Breaker) เช่น จำกัดการเดินทางออกนอกบ้านได้เพียงครอบครัวละ 1 คน รวมถึงการใช้เทคโนโลยีติดตามการติดต่อพบปะของผู้คน (Contact Tracing) และในส่วนของนโยบายด้านเศรษฐกิจและสังคม สิงคโปร์ออกมาตรการช่วยเหลือไปตามกลุ่มประชากรทั้งการให้เงินช่วยเหลือ การเลื่อนจ่ายภาษี ฯลฯ อีกทั้งสิงคโปร์มีกลยุทธ์ด้านวัคซีนต้านโควิด-19 ที่มีประสิทธิภาพ และมีในปริมาณเพียงพอสำหรับประชาชนทุกคน อย่างทั่วถึง ทำให้สิงคโปร์ได้ประโยชน์เต็มที่จากการควบคุมสถานการณ์แพร่ระบาดนี้ได้ (กรุงเทพธุรกิจ, 2564)

กระนั้นก็ดี การศึกษาการรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดโรคโควิด-19 ของประเทศต่าง ๆ นั้น อาจไม่สามารถศึกษาเปรียบเทียบในเชิงการประเมินศักยภาพได้อย่างชัดเจน เพราะต้องอาศัยข้อมูลรายละเอียดและมาตรวัดที่เป็นมาตรฐานเพียงพอ ข้อมูลดังกล่าวได้สะท้อนว่าทุกประเทศล้วนมีความพยายามที่จะออกมาตรการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบโดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง ตลอดจนมาตรการเพื่อกระตุ้นและฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศให้ดำเนินต่อไปได้ อีกทั้ง ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดมีความไม่แน่นอนสูงเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว และมีท่าทีว่าผลกระทบจะยังขยายออกไปในวงกว้าง อาจทำให้ประชาชนบางกลุ่มปรับตัวไม่ทัน ในแง่นี้ย่อมส่งผลต่อการกำหนดมาตรการให้เหมาะสมกับในแต่ละประเทศ เช่น บางประเทศเน้นมาตรการเพิ่มการใช้จ่ายโดยตรง เช่น ไทย บางประเทศเน้นเกื้อหนุนให้บางธุรกิจสามารถพักชำระหนี้ ลดภาษี รวมถึงการปล่อยเงินกู้เช่นจีน หรือชดเชยเงินกู้บางส่วน หรือแทบไม่ได้จ่ายเงิน เช่น ในสหรัฐฯ

นอกจากนี้ มาตรการทุกประเทศที่ได้ออกมานั้น มักเป็นมาตรการช่วยเหลือชั่วคราว ประชาชนยังคงต้องแบกรับความเสี่ยงและปรับตัวให้อยู่รอดในสถานการณ์นี้ต่อไป อีกทั้ง หากรัฐบาลประเทศใดมีศักยภาพในการรับมือย่อมสะท้อนออกในมาตรการต่าง ๆ รวมถึงความพึงพอใจจากประชาชน ในขณะที่รัฐบาลบางประเทศอาจต้องทนแบกรับปัญหาและภาระค่าใช้จ่ายในการเยียวยาประชาชนอีกจำนวนมาก แต่ไม่ว่าประเทศใดจะออกมาตรการดีมาน้อยเพียงใดและไม่ว่าจะเปรียบเทียบกันด้วยมาตรฐานใด สิ่งที่เห็นเด่นชัดคือ ยังไม่มีประเทศใดที่สามารถยุติการแพร่ระบาดโรคโควิด-19 ได้สมบูรณ์ ทั้งนี้ การรับมือกับวิกฤตการแพร่ระบาดในแต่ละครั้ง รัฐบาลจะมีเครื่องมือที่จะนำพาสังคมผ่านช่วงวิกฤตที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ นั่นคือ การวางแผน การตอบสนอง การฟื้นคืนสภาพ ตลอดจนสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับประเทศไทย

การจัดการกับวิกฤตการระบาดโควิด-19 ที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ไม่เพียงแต่จะมีความสำคัญในแง่ของการควบคุมการระบาดของโรคเท่านั้น หากแต่ยังเป็นกรณีสำคัญต่อผู้นำประเทศ และผู้กำหนดนโยบายให้ได้ศึกษาเรียนรู้เมื่อต้องเผชิญกับภาวะวิกฤตที่อาจเกิดขึ้นอีกครั้งและเป็นสภาวะยากลำบากต่อการตัดสินใจ จากการวิเคราะห์การจัดการกับภาวะวิกฤตในสองระยะคือ ระยะการตอบสนองและระยะการฟื้นตัว ประเทศส่วนใหญ่มีการจัดการกับการระบาดแตกต่างกัน สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะสำหรับมาตรการรับมือการแพร่ระบาดโรคโควิด-19 ของประเทศไทย ดังต่อไปนี้

1. รัฐบาลควรมีนโยบายเร่งด่วนโดยนำมาตราทางสาธารณสุข และมาตรการทางกฎหมายมาใช้ ประกอบกันอย่างเคร่งครัด เช่น การแจกจ่ายอุปกรณ์ป้องกัน ตรวจสอบ และรักษาโรคให้เพียงพอและแจกฟรีอย่างทั่วถึง และให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคและข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นความจริงให้ประชาชนทราบเพื่อป้องกันตนเอง การตรวจเชิงรุกเพื่อหาผู้ติดเชื้อ รวมถึงการจัดหาวัคซีนมาฉีดป้องกันล่วงหน้าให้ครอบคลุม และทั่วถึงประชากรทุกกลุ่ม

2. รัฐบาลต้องให้สวัสดิการแก่ประชาชนทุกคนอย่างถ้วนหน้าและเป็นธรรม โดยอาจเน้นไปที่การช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในสังคม เช่น คนยากจน คนไร้บ้าน และผู้ด้อยโอกาสทางสังคมอื่น ๆ ก่อน เช่น การให้อาหารและสิ่งของเครื่องใช้ รวมถึงยารักษาโรคให้เพียงพอในช่วงกักตัว รวมถึงการชดเชยรายได้แก่ผู้ที่หยุดงานหรือต้องออกจากงาน รวมถึงมาตรการช่วยเหลือเยียวยาผู้ประกอบการรายย่อยที่ต้องหยุดกิจการชั่วคราว หรือที่ต้องปิดกิจการลง

3. การเพิ่มงบประมาณสวัสดิการประชาชน โดยมาจากค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นของหน่วยงานรัฐ โดยนำไปพัฒนาประสิทธิภาพในการเข้าถึงบริการสาธารณะและสวัสดิการขั้นพื้นฐานของประชาชนอย่างทั่วถึง และต้องอำนวยความสะดวกให้ประชาชนเข้ารับบริการที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน และรวดเร็ว และต้องไม่ได้จำกัดเฉพาะผู้มีสมาร์ตโฟนเท่านั้น

4. ยกระดับความสำคัญต่อการบรรเทาผลกระทบประชาชนและกลุ่มธุรกิจที่ได้รับความเสียหายให้สูงมากขึ้น ต้องมีการวางแผนรองรับในระยะข้างหน้าเมื่อมีการเปิดประเทศแล้ว โดยมีมาตรการเยียวยายังครอบคลุม โดยเฉพาะในภาคการท่องเที่ยวและธุรกิจที่เกี่ยวข้องที่ปิดกิจการจากมาตรการปิดเมือง (lockdown) ของภาครัฐ

5. ผลักดันแนวทาง BCG Model ซึ่งให้ความสำคัญกับการไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง เน้นการกระจายรายได้ รวมถึงการส่งเสริมและพัฒนาระดับพื้นที่ ตั้งแต่ฐานรากอย่างภาคเกษตรไปจนถึงกลุ่มเทคโนโลยีนวัตกรรมขั้นสูง เพื่อสร้างความก้าวหน้าด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค. (2562). การสื่อสารในภาวะเสี่ยง อุกเหิน และวิกฤติทางสาธารณสุข. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กรุงเทพธุรกิจ. (2564). สิงคโปร์-เวียดนามผู้ชนะตัวจริงสงครามโควิด. สืบค้นเมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2564, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/915082>
- ประชาไทย. (2564). ดูตัวอย่าง 8 ประเทศ รัฐบาลช่วยคนเล็กคนน้อยในวิกฤตโควิด-19 อย่างไร. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2564, จาก <https://prachatai.com/journal/2020/03/86860>
- โพสต์ทูเดย์. (2563). ผลกระทบทางเศรษฐศาสตร์จาก “ไวรัสโควิด-19”. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2564 จาก <https://www.posttoday.com/finance-stock/columnist/618563>
- ฤชากร ไตรรัตนานุสรณ์. (2563). รับมือโควิดในสหรัฐ: ตอบสนองล่าช้า หาต้นที่ให้คนไร้บ้าน สิ้นค้าขาดแคลน. สืบค้นเมื่อ 9 เมษายน 2564 จาก <https://ilaw.or.th/node/5623>
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ). (2563). สถานการณ์ นโยบายและมาตรการในประเทศไทยต่าง ๆ ทั่วโลก. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2564 จาก <https://www.covidpolicywatch.com/policyinter/>

- อรุณ สถิตพงศ์สถาพร และวุฒิพงษ์ ตันยุพธ. (2563). *สถิติการระบาดเปรียบเทียบกับระหว่าง สหรัฐอเมริกา กับ ไทย*. สืบค้นเมื่อ 19 มีนาคม 2564, จาก [https://www.covidpolicywatch.com/impact/Asia Times. \(2020\). Japan stimulus highlight: \\$15bn small-biz loans. Retrieved 25 February 2021, from https://asiatimes.com/2020/03/japan-stimulus-highlight-15bn-small-biz-loans/](https://www.covidpolicywatch.com/impact/Asia Times. (2020). Japan stimulus highlight: $15bn small-biz loans. Retrieved 25 February 2021, from https://asiatimes.com/2020/03/japan-stimulus-highlight-15bn-small-biz-loans/)
- Fitzpatrick, K. R., & Rubin, M. S. (1995). Public relations vs. legal strategies in organizational crisis decisions. *Public Relations Review*, 21(1), 21-33.
- Grant S. E. and Powell D. (2000). *Crisis response and communication planning manual*. Prepared for the Ontario Ministry of Agriculture, Canada: Food and Rural Affairs (OMAFRA), Ontario.
- International Monetary Fund (IMF). *Policy Responses to Covid-19*. Retrieved 26 February 2021, from <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#U>
- Newsom, D., Turk, J., and Kruckeberg, D. (2012). *Cengage advantage books: This is PR: The realities of public relations*. Cengage Learning.
- Rosenthal, U., Charles, M. T., and Hart, P. t. (1989). *Coping with crises: The management of disasters, riots, and terrorism*: Charles C Thomas Pub Limited.
- William D. Eggers, John O'Leary, and Chew, B. (2020). *Governments' response to COVID-19*. A report from the Deloitte Center for Government insights. Retrieved 19 February 2021, from <https://www2.deloitte.com/us/en/insights/economy/covid-19/governments-respond-to-covid-19.html>